

GEMİ İNSANLARINI KONU ALAN ULUSAL LİTERATÜRDEKİ ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES IN THE NATIONAL LITERATURE ABOUT SEAFARERS

Murat YORULMAZ¹

Ömer CANBAZ²

Öz

Uluslararası ticaretin vazgeçilmez unsurlarından olan deniz taşımacılığı sektörü faaliyetlerinin sürdürülebilir olması, denizde can ve mal emniyeti açısından gemi insanları önemlidir. Deniz ticaret hizmetinin üç temel unsurunu da (yük-gemi-liman) kapsayan en önemli etmen insandır. Özellikle gemilerde görev alan gemi insanları deniz ticareti zincirinin en kritik halkası konumundadırlar. Bu nedenle denizcilik alanında gemi insanları konusuna olan ilgi son zamanlarda artmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, ulusal literatürde gemi insanları ile ilgili yapılmış akademik çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemleriyle incelenmesidir. Bunun yanı sıra çalışmanın diğer bir amacı da ulusal mevzuatımızda var olan gemi adamı kavramı yerine, gemi insanı kavramının kullanılması gereğini ortaya koymaktır. Araştırmanın verilerini, TR Dizin, Google Akademik, YÖK tez veri tabanlarından elde edilen makaleler ve ilgili tez çalışmaları oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmada, 2006 ile 2023 yılları arasında ulusal literatürde yayımlanmış 20 çalışma incelenmiştir. Söz konusu çalışmalar 13 makale, 6 yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezinden oluşmaktadır. Bu konuda incelenen ilk çalışma 2006 yılında gerçekleştirilmiş olup son yıllarda çalışmaların sayısının arttığı belirlenmiştir. Makalelerin çoğunlukla erkek yazarlar tarafından hazırlandığı görülmüştür. Makalelerin çoğunluğunda ağırlıklı olarak yabancı kaynak kullanılarak atıf yapılmıştır. Yazar sayılarına bakıldığında ise genelde birden fazla yazarlı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Çalışmada gemi insanlarını konu alan ulusal literatürdeki çalışmalar analiz edilmiş ve böylece denizcilik alanına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelime: Gemi insanları, Deniz taşımacılığı, Denizcilik işletmeleri, Bibliyometrik analiz

Jel Kodları: M10, M12, M20

¹ Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Bölümü,

E-posta: murat.yorulmaz@kocaeli.edu.tr, [ORCID: 0000-0002-5736-9146](https://orcid.org/0000-0002-5736-9146)

² Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı,

E-posta: baycaptain007@gmail.com, [ORCID: 0000-0002-2031-4467](https://orcid.org/0000-0002-2031-4467)

Gönderim Tarihi: 13.07.2023

Yayına Kabul Tarihi: 09.10.2023

Yayın Tarihi: 30.10.2023

Atıf: Yorulmaz, M. ve Canbaz, Ö. (2023). Gemi insanlarını konu alan ulusal literatürdeki çalışmaların bibliyometrik analizi. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*. 6(2). 122-144

Abstract

Seafarers are important in terms of the sustainability of the activities of the maritime transport sector, which is one of the indispensable elements of international trade, and the safety of life and property at sea. The most important factor that covers all three basic elements of maritime trade service (cargo-ship-port) is human. Especially the ship people who work on ships are the most critical link in the maritime trade chain. Therefore, the interest in ship people in the maritime field has increased recently. The main purpose of this study is to examine academic studies on seafarers in the national literature using bibliometric and content analysis methods. In addition to this, another aim of the study is to reveal the necessity of using the concept of seaman instead of the concept of seaman in our national legislation. The data of the research consists of articles obtained from TR Index, Google Scholar, YÖK thesis databases and related thesis studies. In this context, 20 studies published in the national literature between 2006 and 2023 were examined in the study. These studies consist of 13 articles, 6 master's thesis and 1 doctoral thesis. The first study on this subject was carried out in 2006, and it has been determined that the number of studies has increased in recent years. It was observed that the articles were mostly prepared by male authors. Most of the articles were cited by using foreign sources. When the number of authors is examined, it is seen that studies with more than one author are generally done. In the study, studies in the national literature on ship people were analyzed and thus contributed to the maritime field.

Key Words: Seafarers, Maritime transport, Maritime businesses, Bibliometric analysis

Jel Codes: M10, M12, M20

GİRİŞ

Denizlerin insanoğlunun yararına kullanılmaya başlaması medeniyetlerin başladığı zamana kadar uzanmaktadır. İlk başlarda sadece kendilerini taşımak için küçük deniz araçları yapmaya çalışan insanlığın geldiğimiz noktada devasa boyutlarda ve tonajdaki yükleri taşıyabilecek kapasiteye ulaşmış olmalarının farklı nedenleri bulunmaktadır. Başta dünyanın büyük bir çoğunluğunun denizlerle kaplı olması, ölçek ekonomisi olarak adlandırılan uzak mesafelere ne kadar çok yükü (Bayraktutan ve Özbilgin, 2015) tek seferde taşımanın maliyetleri azaltması, deniz taşımacılığının uluslararası ticaretteki payını artırmıştır. Ayrıca, küresel ticari rekabet ortamında işletmelerin maliyetlerini azaltılmak için taşıma giderlerinin azaltılması en önce düşünülen seçeneklerin başında gelmektedir. Bununla birlikte hammaddeye ve diğer kaynaklara rakiplerine göre daha erken ve az maliyetle ulaşan işletmeler avantajlı konuma geçeceklerinden taşımacılığın önemi her geçen gün artmaktadır.

Halihazırda küresel çapta yapılan ticaretteki yüklerin transfer edilmesinde en büyük pay deniz taşımacılığındadır (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı [UNCTAD], 2022). Daha az maliyetle ihtiyaç duydukları hammadde ve ürünlere ulaşabilen işletmeler sürdürülebilir bir ekonomi sağlamak açısından avantaj yakalamaktadır. Bununla birlikte, nüfus artış hızına göre ticaret artış hızının iki katı boyutunda olması (Fruth ve Teuteberg, 2017; Balık, Aydın ve Bitiktaş, 2019) deniz taşımacılığının kapasitesini ve dolayısıyla da önemini arttırmaktadır.

Küresel deniz ticaretindeki artışla birlikte taşınan yüklerin boyutu ve ekonomik değeri dikkate alındığında armatörlerin gelir dağılımından daha çok pay almak için kapasitelerini artırmaktadır. Ayrıca verilen yeni gemi siparişlerinin yanı sıra gemilerinin daha çok seyir yapmalarını istemektedirler.

Deniz ticaret hizmetinin üç temel unsurunu da (yük-gemi-liman) kapsayan en önemli etmen insandır. Özellikle gemilerde görev alan gemi insanları deniz ticareti zincirinin en kritik halkası konumundadırlar. Dünya ticaretinin büyük bir çoğunluğunun yapıldığı deniz ticaretinde görev alan gemi insanların eğitilmiş ve yetkin olmaları üstlendikleri görevler dikkate alındığında son derece elzemdir. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı gemi insanları hakkında bugüne kadar Türkiye’de yapılmış akademik araştırmaların derlenerek, müteakiben gerçekleştirilecek çalışmalara yol gösterici olmasıdır.

1. DENİZ TAŞIMACILIĞI VE GEMİ İNSANLARI

1.1. Deniz Taşımacılığı

Dünyanın uzun tarihinin her basamağında deniz ve dolayısıyla denizcilik faaliyetleri dikkate değer yer tutmuştur (Öztürk ve Küçükgül, 2008). İlk medeniyetlerin kurulması ve süreç içindeki gelişmelerinde deniz taşımacılığı çok önemli hizmetlerde bulunmuştur. Bunun en açık kanıtı denize yakın bölgelerde kurulan yerleşim yerlerinin tarih boyunca var olmasıdır. Deniz taşımacılığı, savaşlardan medeniyetler arası ilişkilerin gelişmesine kadar birçok alanda etkili olmuştur. Bu etki günümüzde ticari, askeri, kültürel vb. farklı alanlarda devam etmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan denizcilik sayesinde insanoğlu denizlerden yararlanmanın yollarını araştırmıştır. İlk zamanlarda balıkçılık gibi temel ihtiyaçları gözetse de denizin özellikle taşımacılıktaki faydasını bulmaları çok zaman almamıştır. İlk denizcilik uygulamalarının MÖ yaklaşık 5000 yıllarında Güney Mezopotamya-Basra Körfezinde bulunan insan toplulukları arasında gerçekleştirilmiş olan deniz ticareti olduğu düşünülmektedir (Cerit, 2013). Geçmiş bu kadar eski olan denizciliğin insanlık açısından önemini ortaya koymaktadır.

İlk günlerinde rüzgâr gücü ile hareket ettirilen deniz araçlarını, sanayi devrimi ile ortaya çıkan buharlı gemiler sürdürmüş ve günümüz modern gemilerine gelinceye kadar büyük değişimler geçirmiştir. İnsan sayısındaki hızlı yükselişin neden olduğu kaynaklara olan talepteki artış hammadde ve ürünlere çok daha ucuz ve kolay erişim sağlamanın yollarından biri olan deniz taşımacılığının önemini arttırmasının (Cerit, 2013) yanında toplumlar arasında ilişkilerin ve ticaretin gelişmesine yol açmıştır. Halihazırda uluslararası ticaretin en önemli paradigması olan deniz taşımacılığının bu gelişim süreci içerisinde kendine özgü yöntemlerin ve düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.1.1. Denizcilik İşletmeleri ve Fonksiyonları

Oldukça karmaşık ve iç içe geçmiş sektörleri bünyesinde barındıran deniz taşımacılığında farklı fonksiyonları ve görevleri gerçekleştiren sayısız aktör vardır. Bunlar sektörün olmazsa olmazı

konumunda olup, deniz taşımacılığının tarihsel gelişim süreci içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkmıştır Bu sistem dâhilinde bulunan aktörler (Deveci, 2013):

- Gemi malikleri ve işletmeleri,
- Müşteriler,
- Taşımacılığa hizmet eden diğer işletmeler,
- Diğer yardımcı ve ilişkili kurum ve kuruluşlar,
- Resmi organlardır.

1.1.1.1. Gemi Malikleri ve İşletmeleri

Gemi maliklerine Türk Ticaret Kanuna göre donatan adı verilmesine rağmen, çoğunlukla armatör olarak bilinmektedir. Bir veya daha çok gemiyi satın alma ya da kiralama yoluyla edinebilen bu kişiler, deniz taşımacılığının en üst konumunu işgal etmektedir. Genellikle de işlerin yönetsel olarak yürütülmesi için araçlar kullanmaktadırlar. Bu yönüyle gemi işletmeciliği ekonomik yönden bilhassa da uluslararası ticari ilişkiler açısından oldukça önemlidir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri olarak sınıflandırılacak ekonomi, sanayi, ticari ve kültürel faaliyetlerin (Çetin vd., 2013) olumlu yönde değişiminde ticari taşımacılık dolayısıyla bunların gerçekleştirilmesine olanak sağlayan gemilerin yönetilmesi gerekmektedir. Bunu kendisi yapabileceği gibi işletimini yönetimini kendisinin dışındaki taraflara da bırakabilmektedir.

Gemi yönetimi, denizcilik kurum ve kuruluşları tarafından ihtiyaç duyulacak yetkilendirme ve belgelendirme işlemleri ile birlikte; bakım, onarım, teçhiz etme, sigorta yapılması gibi geminin aktif olarak kullanılması gerekli her türlü işlemlerin yapılmasıdır (Deveci, 2013). Gemilerin kıyı tesislerindeki faaliyetleri yürütmek üzere görevli yönetsel olarak da kısaca açıklanabilen bu yönetimin faaliyetlerini icra etmesi ve gemiye kumanda edilmesi ile ilgili yönetimde bulunması gereken kriterler (Nas, 2008) aşağıdadır:

- Anlaşma sağlama ve gerçekleştirme
- Mali Yönetim
- İletişim ve koordinasyon
- İnsan Kaynakları
- Sigortalama faaliyetleri
- Kontrol
- Satış

1.1.1.2. Müşteriler

Denizcilik işletmelerinin dış çevre unsurlarından birisi konumundaki müşteri, taşınması için yükü olan ve bu yükünü denizyolu taşımacılığı ile taşıyanlardır. Uluslararası deniz ticaretinde müşterinin arz/talep oluşumu küresel ekonomik gidişata bağlı olarak değişmektedir. Gemi sahipleri ile müşteriler taşımanın gerçekleştirilmesi için taşıma sözleşmeleri yapmaktadır. Taşıyanın müşterilerden aldığı taşıma bedeli ise navlun olarak isimlendirilmektedir. Bunun fiyatlanmasında mesafe, taşınan bölgenin yoğunluğu, taşınan yükün gideceği bölgenin koşulları gibi farklı parametreler dikkate alınmaktadır.

1.1.1.3. Taşımacılığa Hizmet Eden Diğer İşletmeler

Taşımacılık işlemlerinin yapılmasında ve gelişmesinde aracılık eden işletme ve acenteler aşağıdadır.

Gemi Yönetim İşletmeleri; gemi malikleri ihtiyaç duydukları taleplerin karşılanması için profesyonel olarak bu konuda hizmet veren farklı işletmelere karşılıklı yapılan anlaşmalar ile görevlendirme yapabilirler. Bunlar yapılan sözleşmeye dayalı olarak, gemiye bazı açılardan (ticari, teknik, personel ve diğer) hizmet sunmaktadırlar (Çakır, 2013).

Acente; uluslararası deniz taşımacılığı her ne kadar uluslararası kuralların ışığında yürütülse de, Dünyanın farklı bölgelerinde farklı kültür ve yönetim şekilleriyle yönetilen bölgelerde birçok remi ya da özel işletme ve kurumlara yönelik kanun ve yönetmeliklere göre hareket edilme zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca seyir yapılan bölgeye göre o bölgenin koşullarının, gümrük şartlarının, kültürünün veya bürokrasiye yönelik farklılıklarından bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Acenteler (Bozkurt ve Çetiner, 2017) gemi sahipleri, gemi işleticisi ve yük sahiplerine yapılacak taşımacılık hizmetlerinde ücreti karşılığında yardımcı olmakta ve onların hak ve menfaatlerini korumaktadırlar. Bunlar, gemilerin limanlara varış ve kalkış için koordinasyon, gemilere yönelik temizlik, bakım gibi hizmetler, yüklerin elleçlenmesi ve depo işlemleri, vergi hususları, gemilerin rota ve yük takibi gibi birçok sorumluluğu yürütürler.

Broker; herhangi bir gemi malikine ve kiracılara bağlı olmaksızın yoğun rekabet ortamının yaşandığı denizcilik endüstrisinde taraflar arasında verimli iş birliği ve iletişime odaklanır ve yapılan taşımacılık hizmetinin başarılı olarak gerçekleşmesine yardımcı olurlar (Öztürkoğlu ve Çalışkan, 2015).

Forvarder; nakliye yöneticisi olarak da bilinen taşıma döngüsündeki her aşamayı iyi derecede takip ederek müşterilerine nakliye için en uygun koşulların oluşmasını sağlarlar (Deveci vd., 2013).

1.1.1.4. Diğer Yardımcı ve İlişkili Kurum ve Kuruluşlar

Deniz taşımacılık hizmetinin verimli ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi için olmazsa olmaz sorumlulukları üzerine alan bazı kuruluşlar vardır. Faaliyetlerin zahmetsizce gerçekleşmesi için hizmetler sunarlar. Bu hizmetler sigorta, limanlarda yüklerin boşaltma-yükleme işlemleri, finansal işler gibi hizmetlerden oluşmaktadır.

1.1.1.5. Resmi Organlar

Deniz taşımacılığında kontrol, yaptırım ve yönetme gibi görevleri üstlenen birçok ulusal ve uluslararası resmi kurum ve kuruluş bulunmaktadır (Çetin vd., 2013). Uluslararası kuruluşlar; Uluslararası Denizcilik Örgütü, Uluslararası Denizcilik Ticaret Odası, Uluslararası Klas Kuruluşları, Uluslararası Denizcilik Ödeme ve İşlemler Odası, Uluslararası Denizcilik Organizasyonları Federasyonu. Ülkemizdeki bazı kuruluşlar; Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Deniz Ticaret Genel Müdürlüğü, Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü.

1.2. Gemi İnsanları

Denizler insanlık için taşıma ve ticari faaliyetler açısından geçmişten itibaren her dönemde önemli olmuştur. Dünyadaki taşımacılığın büyük bir çoğunluğunun yapıldığı sektörde faaliyetlerin icra edilmesinde başlıca aktör gemiler ve dolayısıyla gemi insanlarıdır.

Öncelikle ulusal mevzuatımız incelendiğinde yapılan akademik çalışmaların büyük bir çoğunluğunda “gemi adamı” ifadesi geçmektedir. Günümüzde artan gemi sayısı ve işgücü oranlarına paralel olarak denizcilik sektöründe ve özellikle de gemilerde kadın çalışanların da sayıları artmaya başlamıştır. Bu kapsamda; “gemi insanları” ifadesi, son yıllarda “gemi adamı” ifadesinin yerini almaya başlamıştır. Bu farklılaşma, cinsiyet ayrımcılığıyla savaş ve kadınların denizcilik sektöründeki sayılarını artırma çabasıdır. “Gemi adamı” ifadesi, çoktandır denizcilikte basmakalıp bir terim olarak kullanılmaktadır. “Adam” kelimesinin, insan içinde kullanılabileceği ve herhangi bir cinsiyete vurgu yapmadığı varsayımında olan fikirler olsa da (Friederike, 2021) son yıllarda bu ifadenin yalnız erkek gemi insanlarını içerdiği için kadın gemi insanlarını da kapsayan tarafsız ifade olan “gemi insanı” ifadesi daha yaygın hale gelmeye başlamıştır.

Bu doğrultuda, Dünya Denizcilik Gününün 2019 yılı teması olarak “Denizcilik Sektöründe Kadınları Güçlendirmek” kullanılmıştır. Birleşmiş Milletler (BM)'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi konusunda farkındalık yaratma ve önemli konuları vurgulama fırsatı sağlamış ve tüm Dünyada kadınların denizcilik sektörüne katkısı ön plan çıkarılmaya çalışılmıştır.

“Gemi insanı” ifadesi sadece erkekler için değil onların yanında tüm kadınları da kapsayarak herhangi bir cinsiyet gözetmeksizin herkesi kapsamaktadır. Bu değişiklikte denizcilik endüstrisinde kadınların ve diğer azınlık grupların varlığını ve katkılarını yansıtmaya hedefi bulundurmaktadır. Sonuç olarak “gemi insanı” ifadesi daha fazla kullanılmaya başlanmış, ülkemizde akademik çalışma yapacak bilim insanlarının bu hususu göz önünde bulundurması cinsiyet eşitliği çabalarını destekleyecektir.

Gemi insanları, gemilerin faaliyetlerini bir düzen dahilinde en uygun şartlarda icra etmeleri için farklı farklı görevleri üstlenerek bizzat gemilerde bulunan insanlardır. Bunlar; gemi kaptanı, zabıtlar, yardımcı zabıtlar, stajyerler, tayfalar ve yardımcı hizmet çalışanlarıdır. Aslında gemi insanları, denizciliğin

doğasında bulunan zor şartlara göğüs germeyi benimseyerek gemi ve deniz hayatına karşı mücadele veren kişilerdir.

Gemilerin özellik ve ebatları açısından farklılık gösterirken genel olarak yönetim şekli geminin kaptanının yönetiminde makine-güverte bölümü olarak iki kategoride sınıflandırılır. Bu bölümlerde görev alan gemi insanları gerekli koşulları sağlamaları durumunda “gemi adamı (insanı) yeterlik belgesi” ve “gemi adamı (insanı) cüzdanı” alabilirler (Deniz İş Kanunu, 1967).

Kaptan: Gemide bulunan en kıdemli ve üst çalışandır. İcra edilen seyrin güvenli bir şekilde yapılması başta olmak üzere, gemilerde cereyan eden ya da etmeyen her husus onun sorumluluğunda ve bilgisi dahilinde yapılmaktadır.

Zabit: Gemideki güvenliğin sağlanması ve faaliyetlerin sorunsuz şekilde yürütülmesi için gemi kaptanına ve geminin mürettebatına yardımcı olan ve gemi kaptanına karşı sorumlu olan kişidir.

Stajyer: Geminin buldukları görev alanına göre işletilme süreçleri hakkında tecrübe edinmek isteyen kişilerdir. Genellikle denizcilikle alakalı okullarda gemi ve denizcilik endüstrisi ile ilgili teorik bilgi almış öğrencilerdir.

Tayfa: Geminin farklı bölümlerinde görev alan ve yukarıda yer alan gemi personel dışında kalan kişileri tarif etmektedir.

Gemilerde çalışacak gemi insanları ile mevcut gemi sayılarındaki oran zaman zaman değişmekte bu da arz ve talep dengesini etkilemektedir. Küresel ölçekte verilen yeni gemi siparişleri dünyanın ticaret gemisi sayısını artırırken, denizcilik sektöründeki en önemli güç olan eğitilmiş ve tecrübeli personel bulmayı ise zorlaştırmaktadır. Ülkemizdeki duruma ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Son yıllarda dijitalleşme adımlarıyla birlikte limanlarda kullanılan otonom sistemler ve akıllı yazılımlar sayesinde gemilerin limanda bulunma süreleri kısaltılmaya başlamıştır. Bu da gemilerde çalışan insanların daha çok seyir yapmalarına neden olmaktadır. (Özcan ve Baştuğ, 2020). Zaten gemicilik mesleğinin getirdiği zor şartlara ilaveten bir de seyir sürelerinin artması gemi insanlarını olumsuz etkilemektedir. Gemide yaşam şartlarının zorluğundan dolayı halihazırda eğitilmiş personel oranının düşük olduğu sektörde, yaşanan bu değişimle birlikte daha da düşüşler yaşanması muhtemeldir.

Denizcilik mesleğinin zor şartlara sahip olması ve çekiciliğini kaybetmesi halihazırda denizcilik sektöründeki dijitalleşme adımlarını hızlandırmaktadır. Gemilerdeki insan sayısını azaltmayı hatta insansız gemileri hareket ettirmeyi başaran sektörde, bahse konu gemilere yönelik hukuki konulara ilişkin çalışmalar yapılması gerekmektedir.

İnsan olmadan hareket ettirilen gemiler ve tam otomasyon yeteneğine sahip gemilere yönelik çabalar olsa da kalifiye gemi insanlarına olan talep azalmadan ziyade bilhassa zabitan talebinin artacağı düşünülmektedir. Baltık ve Uluslararası Denizcilik Konseyi (BIMCO) tarafından paylaşılan 2021 yılındaki rapora göre küresel çapta deniz filolarında toplamda 74 bin gemide yaklaşık 1,9 milyon gemi

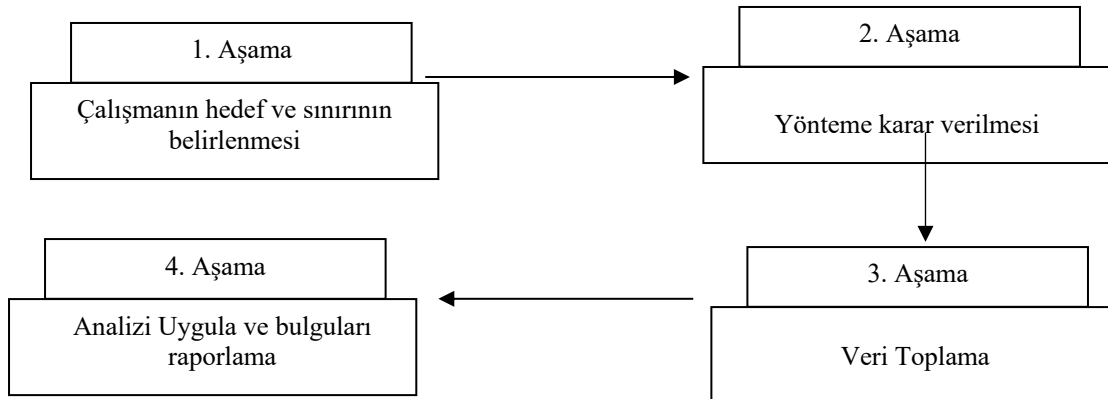
insanı çalışmaktadır. Bu rakamlarla 2021’de yaklaşık 26 bin zabitan eksisinin olduğu, 2026’da yaklaşık 89 binin üzerinde zabite talep duyulacağı öngörülmektedir. Ülkemizde ise yaklaşık 135 bin gemi insanı bulunmaktadır.

2. BİBLİYOMETRİK ANALİZ İLE İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu bilime önem vermiştir. Bilimin olabilmesi için veri yani bilginin olması gerekmektedir. Bu noktada bilimsel araştırmalar sayesinde çok fazla bilgi edinimi gerçekleşmiş, bu sayede bilginin zirve noktası olan bilim (Toku, 2002) gelişerek ilerlemeler yaşanmıştır. Teknoloji özellikle de dijitalleşme ile de bilgiye erişim inanılmaz derecede kolay hale gelmiş, bunun yanında da artan veriler sayesinde kaliteli bilgiye ulaşma ihtiyacı oluşmuştur. Bunun için bilginin farklı kategorik değerlendirmelere tabi tutularak ihtiyaç duyulan bilginin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu maksatla yararlanılabilecek araçlardan birisi de bibliyometrik analiz yöntemidir (Al, 2008).

Bu yöntem, akademik olarak hazırlanmış eserlerin ve incelemelerin farklı niteliklerini (yazar, sık kullanılan kilit kelimeler, incelenen konu, yayım yılı gibi) sayısallaştırarak üretilecek sonuçların çalışma yapacak araştırmacılara faydalı hale getirilmesidir (Barca ve Hızıroğlu, 2009).

Bibliyometrik analiz yöntemi, bu analiz yöntemini yapabilen yazılım ve uygulamaların farklı veri tabanlarında kullanılabilir hale gelmesiyle günümüzde akademik araştırmalarda oldukça kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Yöntemin bilim ve iş dünyası gibi farklı alanlarda kullanılması önemini artıracaktır (Yardımcı, 2023). Bibliyometrik Analiz Karar Sürecinin şematize edilmiş hali Şekil 1’de olduğu gibidir. Şekil 1’de de görüldüğü gibi ilk aşamada çalışmanın hedefi ve sınırı belirlenmiş, ikinci aşamada yönetime karar verilmiş daha sonra da veri toplama işlemi yapıldıktan sonra toplanan veriler analiz edilerek bulgular ortaya konulmuştur.

Şekil 1. Bibliyometrik Analiz Karar Süreci

Bu kapsamda; literatürde bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalardan bazıları aşağıdadır.

Polat, Düzgün ve Yeşiltaş (2019) çağımızın en önemli konuları arasında gündemimizi meşgul eden iklim değişikliği meselesinin etkilerinin Turizm açısından değerlendirilmesine yönelik hazırlanmış olan yüksek lisans tezlerinin çeşitli açılardan özelliklerinin çıkararak bibliyometrik analizini yapmışlardır. Bu çalışma turizm işletmelerinin muhtemel değişikliklerle başa çıkma potansiyeli geliştirmeleri açısından yol gösterici olmuştur.

Zeren ve Kaya (2020) yaklaşık yirmi yıl önce hayatımıza giren dijital pazarlama konusunda ulusal alanda yapılan akademik çalışmaları sistematik şekilde tarama yöntemi ile araştırarak son dönemde bu konuda artan akademik çalışmalarda yarar sağlamayı amaçlamışlardır.

Bahçeci ve Yılmaz (2020) Dokuz Eylül Üniversitesi öncülüğünde bugüne kadar icra edilmiş olan Ulusal Deniz Turizmi hakkındaki sempozyumları konu alan çalışmalarında; bahse konu sempozyumlarda sunulan ve bildiri metinlerinde yer olan hususlar ve yazarları hakkında bibliyometrik analiz incelemesi yaparak, sonraki süreçlerde yapılacak bunun gibi konferans ve sempozyumlara katkı sağlamayı amaç edinmişlerdir.

Yorulmaz ve Baykan (2022) liman hususunda Türkiye’de yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiş, çalışmalarında tezlerde yer alan araştırma yönelimlerini merkeze alıp, liman işletmeciliğinde Türkiye’deki güçlendirilmesi gereken noktalara değinmişlerdir. Bu şekilde müteakiben yapılacak çalışmalara olumlu katkı yapmayı hedeflemişlerdir.

Öçal (2022) Türkiye’de yapılan yüksek lisans tezlerinden “konteyner taşımacılığı” ile ilgili olanların bibliyometrik analizini yapmış, belirtilen konu ile ilgili olarak Türkçe dilinde Türkiye’de çok fazla araştırmanın olmadığına dikkatleri çekmiş, bu konuda araştırmaların yapılması gerekliliğini vurgulamıştır.

Yorulmaz ve Avcı (2022) denizcilik faaliyetlerinin en önemli ayağını oluşturan deniz taşımacılığı konusunda istikrarlı bir ilerleme kaydedilmesi açısından en başta düşünülmesi gereken güvenlik hususunda yapılmış olan tez ve makaleleri bibliyometrik analiz yöntemi ile incelemişlerdir. Böylelikle muhtemel risk ve tehditlerin ortaya çıkarılarak daha güvenli bir deniz taşımacılığı ortamı yaratılmasına katkı sağlamışlardır.

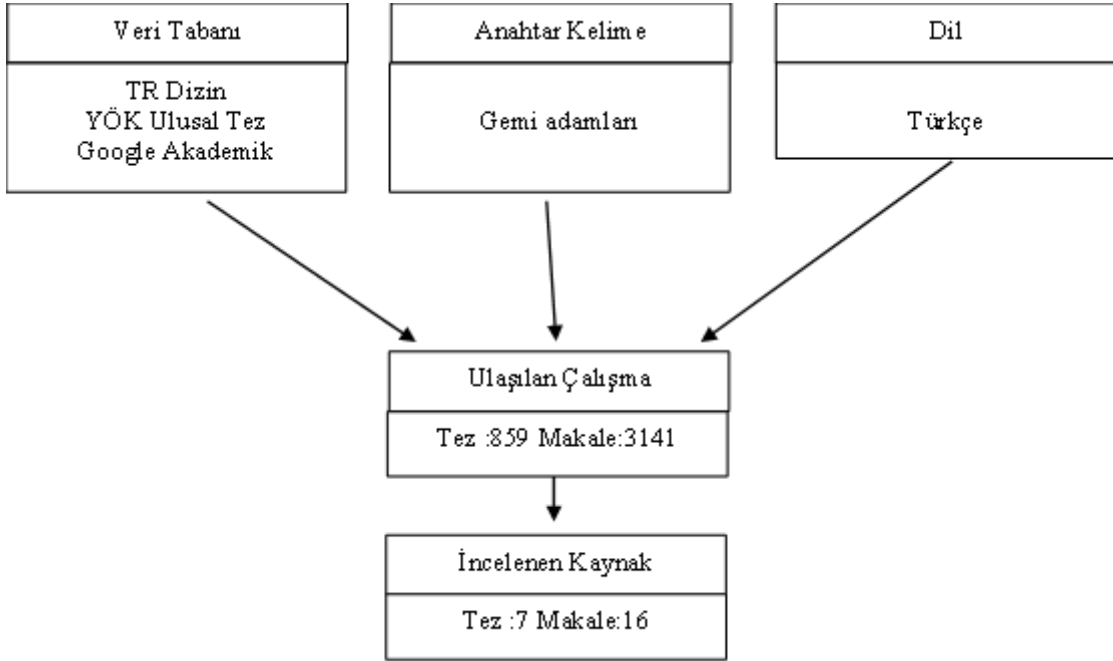
Sanrı (2022) akıllı limanlar üzerine bibliyometrik bir literatür araştırması yapmış, belirtilen konu ile ilgili olarak çalışmaların 2017 yılında başladığı ve 2020 yılında en çok çalışmanın olduğunu ve henüz yeni olan konu hakkında daha çok araştırma yapılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Aras (2022) Türkiye’deki Kruvaziyer Turizm Araştırmalarının Bibliyometrik Analizini yapmış, araştırma sonucunda çalışmaların genel hatlarını belirlemiş ve kruvaziyer turizminin sosyo-kültürel etkilerine vurgu yapmıştır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada; gemi adamları ile ilgili Türkiye’de hazırlanmış tezlerin ve makalelerin bibliyometrik niteliklerinin tespiti amacıyla ikincil veri kullanılarak içerik analizi yapılmıştır.

İçerik analizi metoduyla kelimeler ve kelime öbeklerinden oluşan bir bütün dahilindeki bazı kelimeler veya terimler tespit edilir. İnceleme/araştırma sonucunda belirlenen bu kelime ve terimler, anlamlarını bağlantılarını çözümlmek yoluyla konuya ilişkin genel sonuçlara ulaşılır (Büyüköztürk vd. 2012.). Metinler vasıtasıyla toplanan veriler frekans, oransal olarak sayısallaştırmak suretiyle tablolar halinde bibliyometrik analiz yaratılabilir (Kavak ve Sunaoğlu, 2020). Araştırma süreci ve takip edilen yol Şekil 2’dedir. Bu kapsamda TR Dizin, Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademi veri tabanlarında gemi adamları ve denizcilik anahtar kelimeleri yazılmak suretiyle bulunan Türkçe çalışmalardan aldıkları atıf sayılarına göre tez ve makaleler incelenmiştir.

Şekil 2. Literatür Araştırma Uygulaması

3.1.Çalışmanın Örnekleme

Bu çalışmada 2006-2023 yılları arasında gemi adamları konusu ile ilgili olarak; Türkiye’de yazılmış tüm tezlerin belirlenmesi için 06.05.2023 tarihi itibari ile YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı’ndaki tüm tezler üzerinde “gemi adamı” ifadesi girildiğinde 38 adet tez listelenmiştir.

TR Dizin ve Google Akademik Veri Tabanı’nda 06.05.2023 tarihi itibariyle “gemi adamı”, terimleri kullanılarak tarama yapılmış ve “gemi adamı” ifadesi ile ilgili 116 adet makale listelenmiştir. Bu çalışmanın araştırma sınırlarına; gemi insanlarına yönelik olarak tespitlerde bulunan ve bulgu/bulgulara varılan 6 adet yüksek lisans, 1 adet doktora ve 13 adet makale/derleme olmak üzere toplam 20 adet akademik eser aldıkları atıf sayıları dikkate alınarak dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen eserlerden makalelere ait liste Tablo 1’dedir.

Tablo 1. Gemi İnsanları Konusunda İncelemeye Dâhil Edilen Makaleler

Sıra No	Yazarlar	Başlık	Yılı	Türü
1	Yusuf ZORBA	Tükenmişlik Sendromu: Gemi Kaptanları ve Güverte Zabıtları Üzerine Tanımlayıcı Bir Çalışma	2016	Makale
2	Fatih YILMAZ	Gemi Adamlarının Denizcilik Eğitimi ve Denizde Çalışma Memnuniyeti Hakkında Görüşler Üzerine Bir Çalışma	2018	Makale
3	Aziz MUSLU	Türk Gemi Adamlarının Uluslararası Deniz İş Gücü Piyasalarında İstihdamı İçin Özel İstihdam Bürolarının Önemi	2018	Makale
4	Murat YORULMAZ	Çalışan Algısına Göre Gemi Performansı Ölçeğinin Geliştirilmesi	2019	Makale
5	Aydın ŞİHMANTEPE	Gemi Adamlarının İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Düzeylerinde Farklılık Olan Demografik Faktörlerin Hiyerarşisi	2020	Makale
6	Murat YORULMAZ Serdar ALNIPAK	Yönetici Düzeyindeki Gemi Adamlarının Elektronik Seyir Teknolojileri Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi	2020	Makale
7	Murat DEMİR	İş Yeri Yalnızlığının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Gemi Adamları Üzerine Bir Uygulama	2021	Makale
8	Murat YORULMAZ Kaan KARABULUT	Deniz Taşımacılığında Akıllı Gemiler: Gemi Kaptanlarının Bakış Açısı	2021	Makale
9	Murat YORULMAZ Durmuş Ali YANIK	Gemi Kaptanlarının Yönetici Kriterlerinin Belirlenmesi	2021	Makale
10	Aziz MUSLU	Kovid-19 Sürecinde Gemi Adamlarına Yönelik Ortaya Çıkan İnsan Hakları İhlalleri	2022	Makale
11	Murat YORULMAZ	Gemi Kaptanlarının Liderlik Davranışları	2022	Makale
12	Mehmet ÖZALP Durmuş ÜMMET	Türk Gemi Adamlarında Psikolojik İyi Oluşun Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Değişkenlerine Göre İncelenmesi	2022	Makale
13	Mert AKCANBAŞ	Gemi Adamlarında Stres, Tükenmişlik, Depresyon Düzeyleri ve İlişkilerinin İncelenmesi	2022	Makale

Araştırmaya dâhil edilen eserlerden tezlere ait liste Tablo 2’dedir.

Tablo 2. Gemi Çalışanları Konusunda İncelemeye Dâhil Edilen Tezler

Sıra No	Yazarlar	Başlık	Yılı	Türü
1	Eren Tahir AĞARTAN	Gemi Adamlarının Çalışma Yaşamı ve Çalışma İlişkileri	2006	Yüksek Lisans Tezi
2	Özcan ARSLAN	Türk Gemi Adamları İçin İnsan Kaynakları Yönetimi	2006	Yüksek Lisans Tezi
3	Özbay DEMİREL	Gemi Adamlarının Hizmet Mukavelelerinden ve İş Hukukundan Doğan Hakları	2009	Yüksek Lisans Tezi
4	Kaan KILIÇ	Duygusal Zekânın Gemi Adamlarının İş Performansına Etkisi	2013	Yüksek Lisans Tezi
5	Sedat DURLU	Kişilerarası İletişimde Sosyal Etki ve Uyma Bağlamında Okyanus Aşırı Çalışan Gemi Adamları Üzerine Bir Araştırma	2019	Yüksek Lisans Tezi
6	Şaban Emre KARTAL	Türk Gemi Adamlarının Uluslararası Piyasada Tercih Edilirliğinin ve İstihdamının Artırılması İçin Model Önerisi	2019	Doktora Tezi
7	Tolga ARSLAN	Türk Armatör Şirketlerinde Gemi Adamı Seçim Kriterlerinin Bulanık AHP Yöntemi ile Analizi	2023	Yüksek Lisans Tezi

Bibliyometrik analiz çalışmaları kapsamında denizcilik ve diğer sektörlere yönelik hazırlanmış olan akademik çalışmalardan örneklerin olduğu liste Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Akademik Yayınlarda Denizcilik ve Diğer Sektörleri Konu Alan Bazı Bibliyometrik Çalışmalar

Yayın Yılı	Yazarlar	Başlık	Türü	Yayımlanan Yer
2008	Umut AL	Türkiye'nin Bilimsel Yayın Politikası: Atıf Dizinlerine Dayalı Bibliyometrik Bir Yaklaşım	Doktora Tezi	Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2019	Eray POLAT Ertuğrul DÜZGÜN Mehmet YEŞİLTAŞ	İklim Değişikliğinin Turizme Etkisini Belirlemeye Yönelik Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili	Makale	Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi
2020	Volkan BAĞÇECİ Ö. Devrim YILMAZ	Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumlarında Sunulan Bildirilerin Bibliyometrik Analizi	Makale	Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi
2020	Deniz ZEREN Nagihan KAYA	Dijital Pazarlama: Ulusal Yazının Bibliyometrik Analizi	Makale	Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
2022	Murat YORULMAZ Sinan AVCI	Denizcilikte Emniyet Konusu İle İlgili Yapılmış Çalışmaların Bibliyometrik Analizi	Makale	Amfora Denizcilik Araştırmaları Dergisi
2022	Murat YORULMAZ Yusuf BAYKAN	Türkiye'de Liman İşletmeciliği Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi	Derleme ve Analiz	Deniz Taşımacılığı ve Lojistik Dergisi
2023	Bora ÖÇAL	Türkiye'de Konteyner Taşımacılığı Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi	Makale	Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi

3.2.Araştırma Soruları ve Nitelikleri

Çalışmanın sınırları dâhilindeki 20 eser; Tablo 4'te belirlenen sorular ve nitelikler açısından incelenmiştir.

Tablo 4. Araştırma Soruları ve Nitelikleri

1	Betimleyici Nitelikler	<ul style="list-style-type: none"> • Yazarların cinsiyeti nedir? • Yayın yılı nedir? • Tez türü nedir? • Sayfa sayısı kaçtır? • Yayımlandığı Üniversite, kurum, kuruluş nedir?
2	İçerik ve Araştırma Şekli	<ul style="list-style-type: none"> • Anahtar kelimeler nedir? • Gemi adamları ile ele aldığı konular?
3	Örneklem	<ul style="list-style-type: none"> • Örneklem katılımcı sayısı?
4	Veri	<ul style="list-style-type: none"> • Veri toplama yöntemi nedir?
5	Analiz	<ul style="list-style-type: none"> • Analiz yöntemleri nelerdir?
6	Kaynakça	<ul style="list-style-type: none"> • Yararlanılan yerli/yabancı kaynak sayısı?

4. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında; incelenen tez ve makalelerin “betimleyici özellikleri”, “içerik ve araştırma yöntemi”, “örneklem”, “veri”, “analiz teknikleri”, “kaynakça” ve “atıf” kriterleri doğrultusunda bibliyometrik özellikleri sıklık ve yüzde bazında tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. Betimleyici Nitelikler Açısından

4.1.1. Cinsiyet Açısından Sınıflandırma

Çalışmalar cinsiyet açısından sınıflandırılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 5’te gösterilmiştir. Buna göre çalışmalardaki toplam kadın yazar sayısı 3 ve erkek yazar sayısı 24 olarak belirlenmiştir. Bu tablo incelendiğinde araştırmacıların büyük bir oranın erkek araştırmacılardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5. Yazarların Cinsiyet Açısından Sınıflandırması

Tür	Kadın	Erkek	Toplam Yazar Sayısı
Makale	3	17	20
Tez	0	7	7
Toplam	3	24	27

4.1.2. Çalışmaların Yayın Yılları

Çalışmalar yılları açısından sınıflandırılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir. Buna göre ilk çalışmanın 2006 yılında yapıldığı son yıllarda gemi adamları konusunda yapılan çalışmaların sayısının arttığı en fazla çalışma oranının 2022 yılına ait olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Çalışmaların Yayımlandıkları Yıllar Açısından Sınıflandırması

Tür	2006	2009	2013	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Makale	0	0	0	1	2	1	2	3	4	0
Tez	2	1	1	0	0	2	0	0	0	1
Toplam	2	1	1	1	2	1	2	3	4	1
Oran (%)	10	5	5	5	10	15	10	15	20	5

4.1.3. Çalışmaların Türü Açısından Sınıflandırması

Çalışmalar; tür açısından sınıflandırılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir. Buna göre en fazla çalışma yapılan türün makale olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda ilerleyen süreçte konuyla alakalı yüksek lisans ve doktora tezlerinin de hazırlanmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 7. Çalışmaların Türü Açısından Sınıflandırması

Tür	Hazırlanan Çalışma
Makale	13
Tez	7
Toplam	20

4.1.4. Çalışmaların Sayfa Sayısı Açısından Sınıflandırması

Çalışmalar toplam sayfa sayıları açısından sınıflandırılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir. Buna göre makalelerin çoğunluğunun yirmi sayfaya kadar olduğu, tezlerin ise genellikle yüz elli sayfaya kadar hazırlandığı belirlenmiştir.

Tablo 8. Çalışmaların Sayfa Sayısı Açısından Sınıflandırması

Sayfa Sayısı	Makale (sıklık)	Sayfa Sayısı	Tez (sıklık)
0-20	9	101-150	5
21-30	4	151 ve üzeri	2
Toplam	13	Toplam	7

4.1.5 Çalışmaların Yayımlandıkları Yerlere Göre Sınıflandırması

Çalışmaların yayımlandığı alanlar Tablo 9’da görülmektedir. Buna göre makalelerde özellikle bilimsel araştırma dergilerinin olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Çalışmaların Yayımlandıkları Yer Açısından Sınıflandırması

Yayımlandığı Yer	Sıklık
Makale	
Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi	3
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1
Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1
Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi	1
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi	1
Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1
Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi	1
Ekonomi, İşletme Ve Maliye Araştırmaları Dergisi	1
Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi	1
OHS Academy İş Sağlığı ve Güvenliği Akademi Dergisi	1
Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi	1
Tez	
Marmara Üniversitesi	3
İstanbul Teknik Üniversitesi	2
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	1
İstanbul Üniversitesi	1

4.2. İçerik ve Araştırma Şekli

4.2.1. Anahtar Kelimeler Açısından Sınıflandırma

Makalelerde kullanılan anahtar kelimeler bakımından sınıflandırılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir. Sonuçlara göre toplam 58 anahtar kelime kullanılmış ve bunlardan en sık (7 kez) “gemi adamı” kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 10. Makalelerin Anahtar Kelimeler Açısından Sınıflandırması

Anahtar Kelime	Sıklık	Yüzde (%)	Anahtar Kelime	Sıklık	Yüzde (%)
Gemi Adamı	7	12,06	Kovid-19	1	1,72
Gemi Yönetimi	6	10,34	Gemi Adamı Değişim Hızı	1	1,72
Tükenmişlik	3	5,17	Ulaştırma	1	1,72
Denizcilik	3	5,17	Ölçek Geliştirme	1	1,72
Deniz İşletmeciliği	2	3,44	Deniz Ulaştırması	1	1,72
İş Tatmini	2	3,44	Denizcilik eğitimi	1	1,72
Gemi Kaptanı	2	3,44	İş Performansı	1	1,72
Gemi Performansı	1	1,72	İşten Ayrılma Niyeti	1	1,72
Motivasyon	1	1,72	Sosyal Arkadaşlık	1	1,72
İş Tatmini	1	1,72	Kişilik Özellikleri	1	1,72
Örgütsel Bağlılık	1	1,72	Belirsizliğe Tahammülsüzlük	1	1,72
Gemi Adamı Eksikliği	1	1,72	Akıllı Gemi	1	1,72
İnsan Kaynakları Yönetimi	1	1,72	İnsansız Gemi	1	1,72
AHP	1	1,72	Özerk Gemi	1	1,72
İş Yeri Yalnızlığı	1	1,72	Otonom Gemi	1	1,72
Psikolojik İyi Oluş	1	1,72	Stres	1	1,72
Duygusal Yoksunluk	1	1,72	Yönetici	1	1,72
Teknoloji Kabul Modeli	1	1,72	Depresyon	1	1,72
Liderlik Davranışları	1	1,72	Elektronik Seyir Teknolojileri,	1	1,72
Özel İstihdam Büroları	1	1,72			

4.2.2. Gemi Adamları İle Ele Aldığı Konular

Makalelerde; Tablo 11’de belirtildiği üzere gemi insanları ile en çok incelenen konunun “iş yükü”nün olduğu tespit edilmiştir. Gemi insanların zor çalışma şartlarının her daim denizcilik mesleğinin konusu olduğundan hareketle sektörde otonom gemi ya da insansız gemilere doğru yönelmenin giderek artacağı öngörüsü yapılabilmektedir.

Tablo 11. Gemi İnsanları ile En Çok İncelenen Konular Açısından Sınıflandırması

Anahtar Kelime	Sıklık	Anahtar Kelime	Sıklık
İş Yükü	3	Sosyal Haklar	1
Kontrol	2	Örgütsel Bağlılık	1
Ödül	2	Yeterlilik	1
İş Tatmini	2	Tecrübe	1
Performans	2	Kriter	1
Aidiyet	2	Liderlik	1
Adalet	1	Memnuniyet	1
Değer	1		

4.3. Örneklemeler İle İlgili Bulgular (Katılımcı Sayısı Açısından)

Tablo 12’de görüleceği üzere araştırılan katılımcı sayısının 0-100 arasında olduğu tespit edilmiştir. Burada yapılan araştırmalara destek veren katılımcıların gemilerde aktif olarak çalışan insanlardan olduğundan daha fazla gemi insanına ulaşmada zorluklar yaşandığı tespiti yapılabilmektedir.

Tablo 12. Katılımcı Sayısı Açısından Sınıflandırması

Sayfa Sayısı	Sıklık
0-100	6
101-200	5
201-300	4
301-400	1
401-500	2
501 ve üzeri	2
Toplam	20

4.4. Verilere İlişkin Bulgular

Tablo 13'te görüleceği üzere en çok kullanılan veri toplama yöntemi olarak makale için anket, tez için yüz yüze görüşme yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntemlerin tespit edilmesinde ise gemi insanlarına yönelik araştırmaların bir fiil yapılacak görüşmeler ile daha sağlıklı sonuçlar verecek olmasından hareketle tercih edildiği söylenebilmektedir.

Tablo 13. Veri Toplama Yöntemi Açısından Sınıflandırması

Yöntem	Makale (sıklık)	Yöntem	Tez (sıklık)
Anket	7	Anket	2
Görüşme	3	Görüşme	3
Doküman İnceleme	3	Doküman İnceleme	1
		Örneklem/Deneysel	2

4.5. Analiz Yöntemlerine Yönelik Bulgular

Bilimsel araştırma yöntemi seçimi, çalışmanın amacı, araştırma sorusu, veri türü, veri miktarı, kaynak erişimi gibi farklı faktöre dayanmakta, analiz yöntemi ise belirlenecek araştırma yöntemine göre araştırmacı tarafından tespit edilecek en uygun yöntem ile yapılmaktadır. Analiz yöntemlerine ilişkin elde ettiğimiz bulgular aşağıda yer alan Tablo 14'tedir.

Tablo 14. Analiz Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Zorba (2016)	t-testi, ANOVA, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde ve frekans yöntemleri
Muslu (2022)	Değerlendirmeler yapılarak, sonuç çıkarımı yapılmış
Şihmantepe (2020)	Minnesota İş Tatmini ve Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Ölçeği
Yorulmaz (2019)	Geçerlilik analizi, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, yakınsak ve ayrışma geçerliliği analizleri, test tekrar korelasyon analizi, madde analizi, Cronbach Alfa Katsayısı
Yılmaz (2018)	SPSS 21 yazılımı ile istatistiksel frekans analizi
Kılıç (2013)	SPSS 16 ve AMOS 18 yazılımı ile istatistiksel frekans analizi
Yorulmaz (2022)	Betimsel analizler, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, korelasyon analizi, yapısal eşitlik modellemesi, yol analizleri
Ağartan (2006)	Değerlendirme ve sonuç çıkarımı
Demir (2021)	Çoklu doğrusal regresyon analizi
Arslan (2006)	Değerlendirme ve sonuç çıkarımı
Muslu (2018)	Değerlendirme ve sonuç çıkarımı
Demirel (2009)	Karşılaştırmalı istatistiksel veri analizi

Tablo 14.'ün devamı

Arslan (2023)	Bulanık AHP
Özalp ve Ümmet (2022)	Analizlerde Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon hesabı ile Çoklu Regresyon analiz tekniği
Dumlu (2019)	İçerik analizi
Yorulmaz ve Karabulut (2021)	İçerik ve betimsel analiz yöntemleri
Kartal (2019)	Karşılaştırılmalı istatistiksel veri analizi
Yorulmaz ve Yanık (2021)	Expert Choice programı yardımıyla Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP)
Akçanbaş (2022)	SPSS 25.0 paket programında, t-testi, one way ANOVA, ki-kare ve Pearson korelasyon testleri
Yorulmaz ve Alnıpak (2020)	SPSS 21 ve AMOS 21 paket programlarıyla yapısal eşitlik modeli

Elde edilen bulgulara göre araştırmacılar verileri analiz etmek için kullanılan SPSS gibi programlardan, bulanık AHP, geçerlilik analizi, çoklu doğrusal ve regresyon analizi gibi yöntemler kullandıkları ya da tespit edilen bulguları değerlendirerek sonuç çıkarımı yaptıkları ve bu şekilde Tablo 15'deki bulgu ve sonuçlara ulaştıkları belirlenmiştir.

Tablo 15. Bulgu/Sonuçlara ilişkin Değerlendirmeler

Zorba (2016)	Duygusal tükenme (+), duyarsızlaşma (+), tükenmişlik (+)
Muslu (2022)	İntihar oranlarında artış (+)
Şihmantepe (2020)	İş tatmini (+), örgütsel bağlılık (+)
Yorulmaz (2019)	Gemi performans ölçeği geliştirilmiştir.
Yılmaz (2018)	Denizcilik eğitimlerinde iyileştirme yapılması gerektiği tespit edilmiştir.
Kılıç (2013)	Yaş (+), çalışma yılı (+), mezuniyet (+), görev (+), medeni durum (0), çocuk sayısı (0)
Yorulmaz (2022)	İş performansı: İlişki odaklı liderlik (+), iş tatmini : ilişki ve değişim odaklı liderlik (+), görev odaklı liderlik (-)
Ağartan (2006)	Küreselleşme (+)
Demir (2021)	Duygusal yoksunluk (+), sosyal arkadaşlık boyutu (0)
Arslan (2006)	Türk gemi adamlarının kariyerleri ile ilgili memnuniyet seviyesinin düşük olduğu belirlenmiştir.
Muslu (2018)	Özel istihdam büroları (+)
Demirel (2009)	Teknolojik gelişmeler (+), sosyal haklar (+)
Arslan (2023)	Mesleki yeterlilik (+), kişisel yeterlilik (+), tecrübe/deneyim (+), milliyete bağlılık (+)
Özalp ve Ümmet (2022)	Yumuşak başlılık (+), kişisel özellik (0), belirsizliğe tahammül (0)
Dumlu (2019)	İletişim eksikliği (-), baba eksikliği (-)
Yorulmaz ve Karabulut (2021)	Kaza sayısı (+), yangın (0), batma/yüke zarar (-), yük miktarı (0), gemi adamı ihtiyacı (0)
Kartal (2019)	Uyum ve tatmin kriterleri belirlenmiştir.
Yorulmaz ve Yanık (2021)	Tecrübe (+), okul (+)
Akçanbaş (2022)	Cinsiyet (+), yaş (+), medeni durum (+), çocuk sahibi olma (+), pozisyon (+), çalışma yılı (+), iş yükü (0), kontrol (0), sosyal destek (0)
Yorulmaz ve Alnıpak (2020)	Teknoloji (+)

(+) Pozitif etki, (-) Negatif etki, (0) Nötr etki

4.6. Kaynakçaya Yönelik Bulgular

Yapılan çalışmalarda aşağıda yer alan Tablo 16’da görüleceği üzere makalelerde çoğunluğu yabancı olmak üzere ortalama 40 atıf yapılan kaynağın bulunduğu, tezlerde ise çoğunluğu yerli olmak üzere ortalama 75 atıf yapılan kaynağın bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16. Kaynakçalara İlişkin Bulgular

Yöntem	Makale	Tez
Yerli	232	320
Yabancı	292	202
Toplam	524	522
Ortalama	40	75

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada deniz taşımacılığı, deniz taşımacılığı sektöründe faaliyet gösteren denizcilik işletmeleri, gemi yönetim ve organizasyonunda yer alan gemi insanlarına ilişkin bilgiler verilmiş ve ulusal literatürde gemi insanlarını konu alan çalışmaların bibliyometrik analizleri yapılmıştır. Dünyanın sınırlarının birbirine bu kadar yaklaştığı, yeni ticaret rotalarının olduğu günümüzde deniz taşımacılığının önemli unsuru olan gemi insanlarının araştırılmış olması, bu çalışmayı ilgi çekici hale getirmektedir. Bu noktada elde edilen bulgular ile ulusal yazına yol gösterici katkı sağlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, Tablo 5’te belirtildiği üzere çalışmayı yapan araştırmacıların cinsiyet açısından çoğunluğunun erkek olduğu ortaya çıkmıştır. Denizcilik alanındaki kadın akademisyen/araştırmacı istihdam oranının giderek artmasından hareketle ileriki çalışmalarda kadın yazar sayısının artacağı beklenebilir.

Tablo 6’da görüleceği üzere çalışmalar yapıldığı yıllara göre son yıllarda yapılan çalışma sayısı artmıştır. Deniz taşımacılığı ve dolayısıyla gemi insanlarının öneminin artması önümüzdeki dönemde yapılacak çalışmaların sayısını da artıracakları öngörülmektedir.

Tablo 9’da belirtildiği şekliyle tez ve makaleler 15 farklı alanda yürütülmüştür. Gemi insanları konusunun günümüzde popülerliğinin artmasından hareketle ilerleyen süreçte bu konunun çalışıldığı yer sayısının artması olasıdır.

Tablo 10’da belirtildiği şekliyle incelenen çalışmalarda toplam 39 farklı anahtar kelime kullanılmıştır. Gemi insanı konusunun özellikle farklı alanlarda ortak inceleme yapılabilmesi nedeniyle önümüzdeki zamanlarda bu konuyu araştıran eserlerde yeni anahtar kelimelerin kullanılması umulmaktadır.

Tablo 11’de de tespit edildiği gibi gemi insanı 15 farklı konu ile araştırılmıştır. Bu konular arasında iş yükü, kontrol, ödül, performans, iş tatmini, aidiyet gibi örgütsel davranış alanına ilişkin hususlar bulunmaktadır. Bu durum; gemi insanlarının örgütsel davranış alanı için önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 12’de belirtildiği şekliyle katılımcı sayısı açısından incelenen eserlerin çoğunluğunda araştırmancının kaç kişi hakkında uygulandığı belirtilmiştir. Tespitte ortalama 100 kişiye yakın kişi ile

çalışmaların yapıldığı görülse de ilerleyen süreçte daha kesin sonuçlar elde edilmesi bakımından katılımcı sayısının artırılması önem arz etmektedir.

Tablo 13'te kullanılan veri toplama yöntemi oranları bulunmaktadır. Çoğunlukla anket ve yüz yüze görüşme yöntemi tercih edildiği tespit edilse de ileriki araştırmalar için farklı yöntemlerin (deney, örnek olay ve gözlem vb.) kullanılabilmesi değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışmaların bazılarında veri toplama yöntemi olmadığı görülmüştür. Yapılacak çalışmalarda; örneklem toplama tarzının açıklanması yapılacak eserin değeri açısından önemli olduğu ve fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 16'da kullanılan kaynaklar incelenmiş. Hem makalelerde hem de tezlerde daha çok yabancı kaynaklardan yararlanıldığı görülmüştür. Gemi insanı konusunun uluslararası bir konu olduğu dikkate alındığında bu durum doğal bulunabilir.

Denizcilik sektörünün farklı alanları ile ilgili olarak yapılmış bibliyometrik analiz çalışmaları olsa da gemi insanlarını konu alması sebebiyle bu çalışmanın özgün bir değer yaratacağı söylenebilir. Çalışma kapsamında sadece Türkiye'de hazırlanan ve erişime açık tez ile makalelerin yer alıyor olması bu araştırmanın en önemli kısıtıdır. Diğer bir kısıt ise sadece gemi insanlarına yönelik olarak tespitlerde bulunan çalışmaların araştırmaya dâhil edilmesidir. Gelecekteki çalışmalarda, gemi insanları hakkında Türkiye dışında da yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizleri yapılarak sonuçlarının kıyaslanmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağartan, E.T. (2006). *Gemi adamlarının çalışma yaşamı ve çalışma ilişkileri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akçanbaş, M. ve Kübra, U. (2022). Gemi adamlarında stres, tükenmişlik, depresyon düzeyleri ve ilişkilerinin incelenmesi. *OHS Academy İş Sağlığı ve Güvenliği Akademi Dergisi*, 5(1), 33-49.
- Al, U. (2008). *Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, Ö. (2006). *Türk gemi adamları için insan kaynakları yönetimi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Arslan, T. (2023). *Türk armatör şirketlerinde gemi adamı seçimi kriterlerinin bulanık AHP yöntemi ile analizi* Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Bahçeci, V. ve Yılmaz, Ö. D. (2020). Ulusal deniz turizmi sempozyumlarında sunulan bildirilerin bibliyometrik analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 12, 85-102.

- Balık, İ., Aydın, S. Z., Bitiktaş, F. (2019). "Limanlarda Dijitalleşme: Çevrim içi Medyadan Yansımalar". IV. Ulusal Liman Kongresi "Küresel Eğilimler-Yerel Stratejiler". doi: 10.18872/0.2019.0.
- Barca, M. ve Hızıroğlu, M. (2009). 2000'li yıllarda Türkiye'de stratejik yönetim alanının entelektüel yapısı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1), ss. 113-148
- Bayraktutan, Y. (2003). "Bilgi ve uluslararası ticaret teorileri". *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 175-186.
- Bayraktutan, Y. ve Özbilgin, M. (2015). Uluslararası ve yurtiçi ticarete taşıma türlerinin payı: Bir analitik hiyerarşi prosesi (AHP) uygulaması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 405-436.
- Beşikçi, E.B. ve Şihmantepe, A. (2020). Gemi adamlarının iş tatmini ve örgütsel bağlılık düzeylerinde farklılık olan demografik faktörlerin hiyerarşisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (4), 1255-1265.
- Bora, Ö. (2023). Türkiye'de konteyner taşımacılığı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(85), 340-360.
- Bozkurt Y. ve Çetiner S. (2017). Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, 4. Baskı, Ankara, s.201.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Cerit, A.G. (2013). *Denizcilik işletmeleri yönetimi*. (s.4). İstanbul: Beta.
- Çakır, E. (2013). *Gemi işletmelerinde gemiadamlarına yönelik ücret yönetim sisteminin analizi* Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Deniz İş Kanunu., (1967, 29 Nisan). Resmî Gazete (Sayı: 12586). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.854.pdf>. Erişim Tarihi: 11.05.2023.
- Demirel, Ö. (2009). *Gemi adamlarının Hizmet Mukavelelerinden ve İş Hukukundan doğan hakları*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, M. ve Gürkan, N. (2021). İş yerinde yalnızlığın işten ayrılma niyetine etkisi: gemi adamları üzerine bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1-25.
- Deveci, D.A. (2013). *Deniz ulaştırması: İşletmeler ve İşlevler*. (s.23-34). İstanbul:Beta.
- Deveci, D.A., Çetin, İ.B. ve Ayan, S. (2013). *Gemi işletme yönetimi*. (s.345) İstanbul:Beta.

- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. ve Lim W.M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 285-296.
- Dumlu, S. (2019). *Kişilerarası iletişimde sosyal etki ve uyma bağlamında okyanus aşırı çalışan gemi adamları üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Durgut, İ.A. (2013). *Gemi yönetiminde dış kaynak kullanımı: Türk donatanlarının üçüncü taraf gemi yönetim işletmelerine yönelik tutumları*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Friederike, B. (2021). Türk Dil Yapısında Cinsiyet (Çev. Beyza Yüce). *Dil Araştırmaları*, 15(28), 199-215.
- Fruth, M., ve Teuteberg, F. (2017). Digitization in maritime logistics-What is there and what is missing? *Cogent Business & Management*, 4(1), 1411066
- Kartal, Ş. E. (2019). *Türk gemi adamlarının uluslararası piyasada tercih edilirliliğinin ve istihdamının artırılması için model önerisi* (Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi).
- Kavak, B. ve Sunaoğlu, Ş.K. (2020). Pazarlama bilim dalında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik profilinin incelenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(4), 2997-3021. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi>. 20.12.1509
- Kılıç, K. (2013). *Duygusal zekanın gemi adamlarının iş performansına etkisi*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Muslu, A. (2008). *Denizcilik sektöründe insan kaynakları yönetimi ve çalışma ilişkileri* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Muslu, A. (2018). Türk gemi adamlarının uluslararası deniz iş gücü piyasalarında istihdamı için özel istihdam bürolarının önemi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 291-302, Doi:10.21547/jss.345040.
- Muslu, A. (2022). Kovid 19 sürecinde gemi adamlarına yönelik ortaya çıkan insan hakları ihlalleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 1052-1067.
- Nas, S. (2008). Gemi yönetimi konusunda gemi işletmelerinin nasıl bir gemi kaptanı istediklerinin tespitine yönelik nitel bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt:10, Sayı:2

- Öçal, B. (2023). Türkiye'de konteyner taşımacılığı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(85), 340-360
- Özalp, M. ve Ümmet, D. (2022). Türk gemi adamlarında psikolojik iyi oluşun kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 1395-1413.
- Özcan, S. ve Baştuğ, S. (2020). Denizcilik Sektöründe Entegre Platform Kontrol ve İzleme Sistemine Ait Literatür Çalışması. *Journal of Maritime Transport and Logistics*, 1(1), 41-50.
- Öztürk, N. ve Küçükgül, E.Y. (2008). Deniz Ticareti ve Limanlardan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesi ve MARPOL Ek VI. Hava Kirliliği ve Kontrolü Ulusal Sempozyumu (655-669).
- Öztürkoğlu, Y. ve Çalışkan, A. (2015). Deniz taşımacılığında broker seçimi kararını etkileyen kriter skorlarının belirlenmesi ve alternatiflerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, Cilt:8(1), 33.
- Polat, E., Düzgün, E. ve Yeşiltaş, M. (2019). İklim değişikliğinin turizme etkisini belirlemeye yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 240-249.
- Toku, N. (2002). *Siyaset felsefesi nedir?* Felsefe Dünyası, 1(35):40-48.
- UNCTAD, (2022). UNCTAD *Deniz taşımacılığı raporu* Erişim adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2022> Erişim tarihi: 09.07.2023.
- Yardımcı, A. (2023). *Edebiyat turizmi alanında Türkiye'de yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Batman.
- Yılmaz, F. (2018). Türk Gemi adamlarının denizcilik eğitimi ve denizde çalışma memnuniyeti hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 10(2), 211-231.
- Yorulmaz, M. (2019). Çalışan algısına göre gemi performansı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 1053-1065.
- Yorulmaz, M. (2022) Gemi kaptanlarının liderlik davranışları: gemi insanların iş tatminine ve iş performansına etkileri. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 6(3), 53-78.

- Yorulmaz, M. ve Alnıpak, S. (2020). Yönetici düzeyindeki gemi adamlarının elektronik seyir teknolojileri kullanımının teknoloji kabul modeli ile incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 1928-1954.
- Yorulmaz, M. ve Karabulut, K. (2021). Deniz taşımacılığında akıllı gemiler: gemi kaptanlarının bakış açısı, *Ekonomi, İşletme ve Maliyet Araştırmaları Dergisi*, Cilt- 3 (1), 40-54, Doi: <https://doi.org/10.38009/ekimad.871776>.
- Yorulmaz, M. ve Yanık, D.A. (2021). Gemi kaptanlarının yönetici kriterlerinin belirlenmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 53-66.
- Yorulmaz, M. ve Baykan, Y. (2022). Türkiye’de liman işletmeciliği alanında yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz, *Deniz Taşımacılığı ve Lojistiği Dergisi*, 3 (2), 40-54, Doi: <http://dx.doi.org/10.52602/mtl.1062519>.
- Yorulmaz, M. ve Sinan, A. (2022). Denizcilikte emniyet konusu ile ilgili yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi. *Denizcilik Araştırmaları Dergisi: Amfora*, 1(2), 48-73.
- Zeren, D. ve Nagihan, K. (2020). Dijital pazarlama: ulusal yazının bibliyometrik analizi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 35-52.
- Zorba, Y. (2016). Tükenmişlik sendromu: gemi kaptanları ve güverte zabıtları üzerine tanımlayıcı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 8(1), 97-127.